

EIROPAS MIGRĀCIJAS TĪKLA Latvijas
kontaktpunkta ziņojums

**ES politikas
starptautiskā dimensija:**

CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS NOVĒRŠANA, APKAROŠANA UN UPURU AIZSARGĀŠANA LATVIJĀ

Pilsonības un migrācijas
lietu pārvalde

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008. gada 14. maija lēmumu Nr.2008/381/EK tika izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Kopienas un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem. Tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Kontaktpunkts sagatavo Latvijas ziņojumus EMT izpētes darbiem, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,
Rīga, Latvija, LV-1026
Tālrunis: +371 67219492
E-pasts: emn@pmlp.gov.lv
Tīmeklis: www.emn.lv

Darbu izstrādāja:

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts.

Agnese Zīle – Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā eksperte
Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Satura rādītājs

KOPSAVILKUMS	4
DEFINĪCIJAS	5
STATISTIKA	7
1. LATVIJAS TEMATISKĀS PRIORITĀTES, RISINOT CILVĒKU TIRDZniecības STARPTAUTISKO DIMENSIJU	11
1.1. Trešās valstis, ģeogrāfiskie reģioni vai trešo valstu valstspiederīgie, kuriem Latvija pievērš pastiprinātu uzmanību, risinot cilvēku tirdzniecības starptautisko dimensiju	13
1.2. Savstarpējā saikne starp politiku, kas pievēršas cilvēku tirdzniecības starptautiskajai dimensijai, un citām politikas jomām	13
1.3. Finansēti vai īstenoti īpaši pasākumi, kas vērsti uz trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības uz Latviju novēršanu	14
2. AR CILVĒKU TIRDZniecības VEICINĀŠANAS PIEPRASĪJUMA NOVĒRŠANU UN SAMAZINĀŠANU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI	24
2.1. Izaicinājumi saistībā ar politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir cilvēku tirdzniecības novēršana trešās upuru (un potenciālo upuru) izcelsmes un tranzīta valstīs, un pieprasījuma pēc trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības novēršana un samazināšana	24
2.2. Identificētā labā prakse saistībā ar politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir novērst cilvēku tirdzniecību trešajās upuru (un potenciālo upuru) izcelsmes un tranzīta valstīs	25
2.3. Identificētā labā prakse saistībā ar politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir novērst un samazināt pieprasījumu pēc trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības	25
2.4. Galvenie rezultāti īstenotajai politikai un pasākumiem trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības novēršanai, informētības palielināšanai un pieprasījuma samazināšanai	27

3. AR TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS KRIMINĀLĀ MODEĻA IZJAUKŠANA	29
3.1. Identificētās problēmas saistībā ar politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir uzlabot tiesībsardzības un tiesu iestāžu reakciju uz cilvēku tirdzniecību trešajās upuru izcelsmes, tranzīta valstīs un Latvijā	29
3.2. Labā prakse saistībā ar politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir uzlabot tiesībsardzības un tiesu iestāžu reakciju, lai risinātu cilvēku tirdzniecības problēmas trešajās upuru (un potenciālo upuru) izcelsmes un tranzīta valstīs un Latvijā	30
3.3. Īstenotās politikas un pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot tiesībsardzības un tiesu iestāžu reakciju uz trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecību, galvenie gūtie rezultāti	30
4. AR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU IDENTIFIKĀCIJU, AIZSARDZĪBU, ATBALSTU UN IESPĒJOŠANU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI	32
4.1. Problēmas saistībā ar konkrētu politiku un pasākumu īstenošanu, kuru mērķis ir uzlabot cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, aizsardzību, atbalstu un iespējošanu trešajās valstīs un Latvijā	32
4.2. Labā prakse saistībā ar konkrētu politiku un pasākumu īstenošanu, kuru mērķis ir uzlabot Latvijā identificēto cilvēku tirdzniecības upuru no trešās valsts pilsoņu identificēšanu, aizsardzību, atbalstu un iespējošanu	32
4.3. Veidi, kā cilvēku tirdzniecības upuris tiek novirzīts sociālās rehabilitācijas saņemšanai	33
4.4. Īstenotās politikas un pasākumu, kuru mērķis ir uzlabot cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, aizsardzību, atbalstu un trešo valstu valstspiederīgo iespējošanu galvenie rezultāti	34
5. SADARBĪBA AR TREŠĀM VALSTĪM UN STARPTAUTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM	36
6. VAJADZĪBAS UN NĀKOTNES PASĀKUMI UN POLITIKA	38
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	39

KOPSAVILKUMS

Saskaņā ar šo pētījumu cilvēku tirdzniecības starptautiskā dimensija attiecas uz EMT dalībvalstu un novērotājvalstu centieniem risināt trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības problēmu:

- cietušo (un potenciālo upuru) izcelsmes un tranzīta trešās valstīs;
- mērķa valstīs, kur šiem centieniem ir starptautisks virziens, piemēram, ietver iesaistīšanos/sadarbību ar starptautiskiem partneriem, pārrobežu aktivitātes, mērķētas uz konkrētām trešo valstu valstspiederīgajiem/upuriem no noteiktiem reģioniem.

Pētījuma galvenais mērķis ir kartēt un analizēt EMT dalībvalstu un novērotāju valstu pieņemtās politikas un pasākumus, kas veicina cilvēku tirdzniecības starptautiskās dimensijas risināšanu, koncentrējoties uz galvenajām prioritātēm, kas noteiktas ES Cilvēku tirdzniecības apkarošanas stratēģijā 2021-2025. gadam. Konkrētāk, pētījuma galvenie mērķi ir:

- apzināt politiku un pasākumus, kas vērsti uz cilvēku tirdzniecības starptautisko dimensiju (izmantojot preventīvas metodes; kriminālvajāšanu un cīņu pret noziedzīgo uzņēmējdarbības modeli; aizsardzību; un sadarbību ar starptautiskajiem partneriem);
- sniegt labās prakses piemērus un identificēt izaicinājumus cilvēku tirdzniecības starptautiskās dimensijas risināšanā;
- sniegt pārskatu par galvenajiem sasniegtajiem rezultātiem cilvēku tirdzniecības starptautiskās dimensijas risināšanā; un
- apzināt vajadzības pašreizējās valsts darbībā, lai risinātu cilvēku tirdzniecības starptautisko dimensiju, un iespējamus veidus, kā risināt šīs vajadzības.

Pētījumā aprakstīta politika un pasākumi, kā arī sadarbība ar starptautiskajiem partneriem, kuru mērķis ir pievērsties cilvēku tirdzniecības starptautiskajai dimensijai.

Likumi un likumdošanas iniciatīvas (tostarp, piemēram, par uzturēšanās atļaujām, kas piešķirtas cilvēku tirdzniecības upuriem trešo valstu valstspiederīgajiem) neietilpst šī pētījuma ietvarā. Šī pētījuma pārskata periods aptver politiku un pasākumus, kas tika pieņemti vai tiek turpināti laikā no 2021. līdz 2023. gadam.

DEFINĪCIJAS

Izpētes darba tika izmantotas šādas definīcijas¹.

CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURA IDENTIFICĒŠANA	Cilvēku tirdzniecības situācijas apstiprināšanas un raksturošanas process atbalsta turpmākajai īstenošanai.
CILVĒKTIESĪBAS	Saskaņoti starptautiskie standarti, kuri bez jebkādas nošķiršanas atzīst un aizsargā katra indivīda cieņu un morāles principus.
IDENTIFICĒTS CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURIS	Persona, kas oficiāli atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri saskaņā ar attiecīgās ES oficiālās iestādes sniegto informāciju.
CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS STARPTAUTISKĀ DIMENSIJA²	Saskaņā ar šo pētījumu cilvēku tirdzniecības starptautiskā dimensija attiecas uz EMT dalībvalstu un novērotāju valstu centieniem vērsties pret trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecību uz savām valstīm: a) trešajās upuru (un potenciālo upuru) izcelsmes un tranzīta valstīs); b) savās valstīs, kur šiem centieniem ir starptautisks komponents, piemēram, ietver iesaistīšanos/ sadarbību ar starptautiskiem partneriem, pārrobežu aktivitātes, vai tie tiek mērķēti uz konkrētu trešo valstu valstspiederīgajiem/upuriem no noteiktiem reģioniem
NACIONĀLAIS NOVIRZĪŠANAS/ SADARBĪBAS MEHĀNISMS	Mehānisms, kura mērķis ir identificēt, aizsargāt un palīdzēt cilvēku tirdzniecības upuriem, iesaistot attiecīgās valsts iestādes un pilsonisko sabiedrību ³ .
ORGANIZĒTĀ NOZIEDZĪBA	Liela mēroga un sarežģītas nelikumīgas darbības, ko veic organizētās noziedzīga grupa.
ORGANIZĒTĀ NOZIEDZĪGĀ GRUPA	Strukturēta grupa, kurā ir trīs vai vairāk personas un kura pastāv kādu laiku un darbojas kopīgi, lai izdarītu vienu vai vairākus smagus noziegumus vai pārkāpumus.
POTENCIĀLAIS CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURIS	Persona, kas ir neaizsargāta pret cilvēku tirdzniecību ⁴ .

1 Definīcijas ir ņemtas no EMT patvēruma un migrācijas vārdnīcas, ja vien nav norādīts citādi. EMT Patvēruma un migrācijas terminu vārdnīca, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary_en

2 Definīcija, kas sagatavota šī EMT pētījuma vajadzībām, pamatojoties uz pieeju, kas izmantota ES Cilvēku tirdzniecības apkarošanas stratēģijā 2021.–2025. gadam, aptverot cilvēku tirdzniecības starptautisko dimensiju.

3 Cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīvas 11. panta 4. punkts nosaka dalībvalstīm pienākumu veikt nepieciešamos pasākumus, lai sadarbībā ar attiecīgajām atbalsta organizācijām izveidotu piemērotus mehānismus, lai savlaicīgi identificētu cietušos, palīdzētu tiem un sniegtu atbalstu.

4 Definīcija, kuras pamatā ir IOM, <https://publications.iom.int/books/migrants-and-their-vulnerability-human-trafficking-modern-slavery-and-forced-labour>

DEFINĪCIJAS

Izpētes darba tika izmantotas šādas definīcijas¹.

ATPAZĪTS CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURIS	Persona, kura atbilst ES regulu un starptautisko konvenciju kritērijiem, bet attiecīgās iestādes (piemēram, policija) viņu oficiāli nav identificējušas kā cilvēku tirdzniecības upuri vai ir atteikušās oficiāli vai juridiski identificēt kā cilvēku tirdzniecības upuri.
CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU (ATPAZĪTO UN IDENTIFICĒTO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU) AIZSARDŽĪBA	Valsts iestāžu darbība, kuras mērķis ir aizsargāt (tajā skaitā atpazītos) cilvēku tirdzniecības upuru pamattiesības. ⁵
REINTEGRĀCIJA	Personas atkārtota iekļaušana grupā vai procesā, piemēram, migranta atkārtota iekļaušana atgriešanas valsts sabiedrībā.
REĢISTRĒTS CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURIS	Persona, kas ir identificēta kā cilvēku tirdzniecības upuris vai, iespējams, ir cilvēku tirdzniecības upuris un kuru ir reģistrējušas iestādes un/vai citas aģentūras un organizācijas. ⁶
MIGRANTU KONTRABANDA	Rīcība, lai tieši vai netieši iegūtu finansiālu vai citu materiālu labumu no personas nelikumīgas ieceļošanas (ANO) dalībvalstī, kura nav šīs personas pilsonības vai pastāvīgās uzturēšanās valsts.
CILVĒKU TIRDZNIECĪBA	Izmantošanas nolūkā izdarīta personu vervēšana, transportēšana, nodošana, izmitināšana vai saņemšana, tostarp kontroles pār minētajām personām maiga vai nodošana, izmantojot draudus vai spēku, vai citā veidā piespiežot, aizvedot ar viltu, krāpjot, maldinot, jaunprātīgi izmantojot varu vai personas neaizsargātības stāvokli, vai dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu, kura kontrolē citu personu. ⁷
BRĪVPRĀTĪGA ATGRIEŠANĀS	Atbalstīta vai neatkarīga atgriešanās izcelsmes valstī, tranzīta vai trešā valstī, pamatojoties uz izraidāmā brīvo gribu.
ĪPAŠI AIZSARGĀJAMA PERSONA / MAZĀK AIZSARGĀTA PERSONA	Nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības, invalīdi, veci cilvēki, grūtnieces, vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem, cilvēku tirdzniecības upuri, personas ar smagām slimībām, personas ar garīgiem traucējumiem un personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida smagu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību, piemēram, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

5 Definīcija, kuras pamatā ir Cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīvas 11. pants. Personai sniedz palīdzību un atbalstu, tiklīdz kompetentajām iestādēm ir pamatots pamats uzskatīt, ka persona varētu būt pakļauta cilvēku tirdzniecībai.

6 Definīcija, kuras pamatā ir Eiropas Komisija, Datu vākšana par cilvēku tirdzniecību ES, 2020, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf

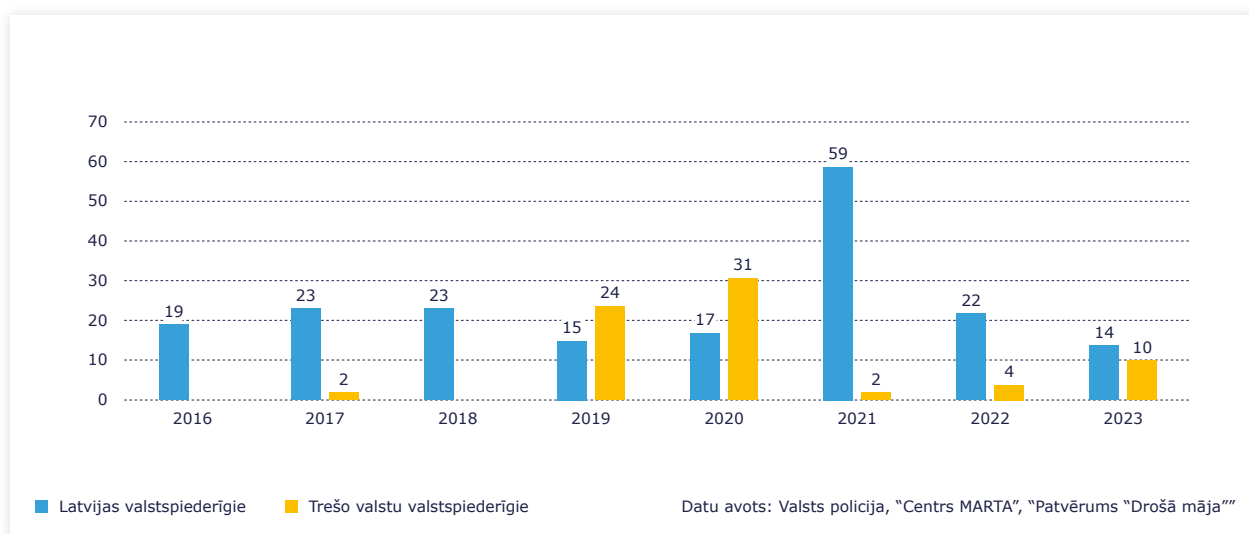
7 Cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīvas definīcija, 2. panta 1. punkts.

STATISTIKA

Statistikā par identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem tiek iekļautas gan personas, kuras Valsts policija ir atzinusi par cietušajiem kriminālprocesā, gan personas, kuras nevalstisko organizāciju komisija ir atzinusi par upuri saskaņā ar 2019. gada 16. jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr. 344 "Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri"⁸ (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 344). Ierasti nevalstisko organizāciju komisijas identificē vairāk upuru, ko var skaidrot ar vairākiem apstākļiem, piemēram, persona nevēlas iesaistīties kriminālprocesā vai kriminālprocess vēl nav uzsākts, bet palīdzība ir nepieciešama nekavējoties. Tāpat jāņem vērā, ka nereti personām ir lielāka uzticība nevalstiskajām organizācijām. Piemēram, 2023. gadā no 24 identificētajiem upuriem Valsts policija par cietušajiem atzina četras personas.

Kā redzams attēlā, kopumā identificēto upuru un cietušo skaits ir mainīgs no gada uz gadu, bet periodā no 2021. līdz 2023. gadam ir identificēti 111 cilvēku tirdzniecības upuri, no kuriem 95 personas bija Latvijas valstspiederīgie un 16 personas bija trešo valstu valstspiederīgie.

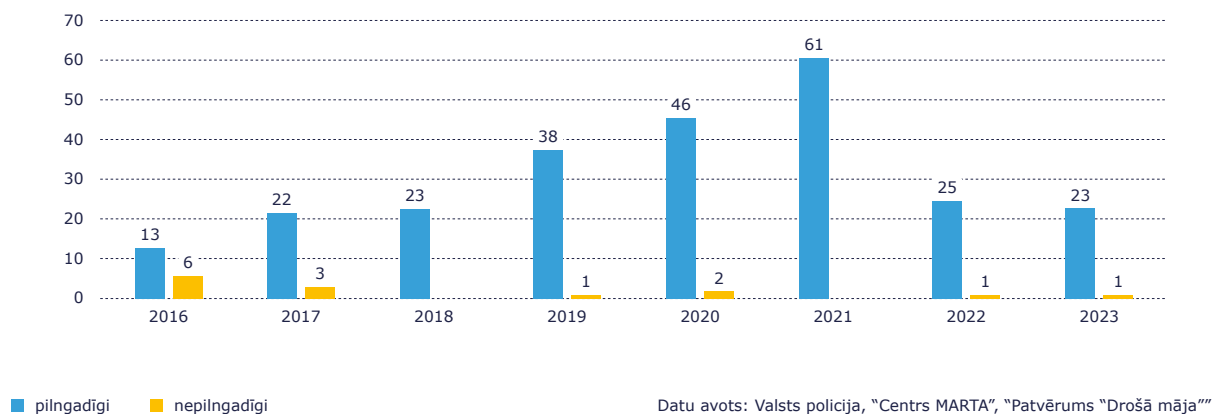
Identificēto upuru skaits un upuru valstiskā piederība 2016. - 2023. gadā

Lielākā daļa identificēto upuru ir pilngadīgas personas un pārskata periodā par cilvēku tirdzniecības upuriem kopā atzītas divas nepilngadīgas personas (Latvijas valsts piederīgās). Ilgākā laika posmā, piemēram, no 2016. līdz 2023. gadam par cilvēku tirdzniecības upuriem atzītas 14 nepilngadīgas personas. Nepilngadīgie upuri pamatā ir meitenes, kuras tikušas pakļautas cilvēku tirdzniecībai seksuālajā ekspluatācijā.

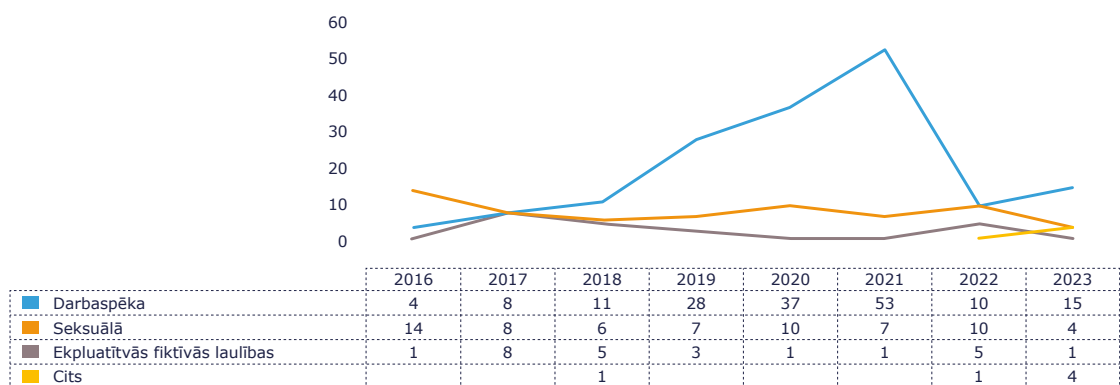
8 Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumi Nr. 344. "[Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri](#)". - Latvijas Vēstnesis Nr. 146, 19.07.2019. – [stājās spēkā 20.07.2019.]

Identificētie pilngadīgie un nepilngadīgie cilvēku tirdzniecības upuri⁹

Biežāk konstatētās cilvēku tirdzniecības formas ir darbaspēka ekspluatācija, seksuālā ekspluatācija un piespiedu fiktīvās laulības. Vienlaikus parādās arī citi veidi, piemēram, piespiešana pastrādāt noziegumu vai piespiedu ubagošana.

Upuru skaits pēc cilvēku tirdzniecības veida 2014. – 2023. gadā¹⁰

9 Grafikā norādīts kopējais identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, ieskaitot Latvijas valstspiederīgos.

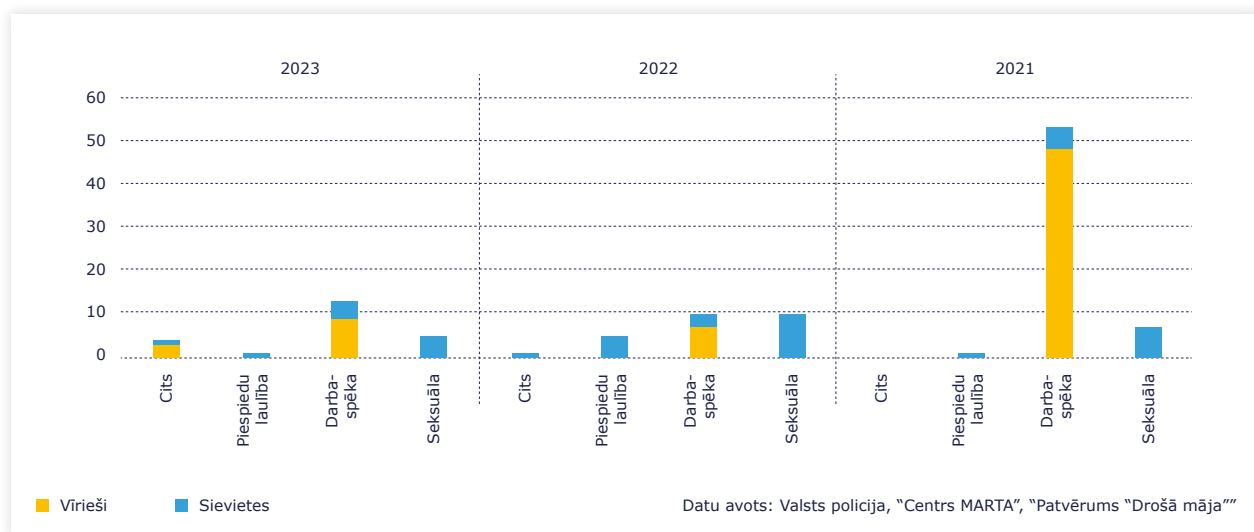
10 Grafikā norādīts kopējais identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, ieskaitot Latvijas valstspiederīgos.

Visbiežāk darbaspēka ekspluatācijas riski konstatēti nozarēs, kur nepieciešams mazkvalificēts darbaspēks, un vienlaikus pastāv augsts ēnu ekonomikas īpatsvars. Latvijā cilvēku tirdzniecības riski pastāv būvniecībā, lauksaimniecībā, mežizstrādē, pārtikas ražošanā un ēdināšanā. Lielākoties cilvēku tirdzniecībai darbaspēka ekspluatācijai tiek pakļauti Latvijas valstspiederīgie, bet pieaug arī trešo valstu valstspiederīgo ekspluatācijas riski. Trešo valstu valstspiederīgo izcelsmes valstis visbiežāk ir Uzbekistāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna, Indija, Ukraina, Moldova un Baltkrievija.

Cilvēku tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas nolūkā ir jāskata kontekstā ar seksuālās izmantošanas gadījumiem un iesaistīšanu prostitūcijā. Kopumā iezīmējas tendence par sievietēm no Ukrainas, Krievijas un Moldovas iesaistīšanu prostitūcijā Latvijā. Turklāt vervēšanu, rekrutēšanu un organizāciju arī nodrošina trešo valstu valstspiederīgie, izmantojot internetu un dažādas sociālo un ziņapmaiņu platformu slēgtās grupas. Tāpat šajā kontekstā ir jāņem vērā interneta nozīme ne tikai vervēšanā, bet arī dažādu materiālu sagatavošanā, izplatīšanā, kā arī tiešsaistes darbībās.

Tāpat cilvēku tirdzniecībā ir vērojama dzimuma dimensija, respektīvi, seksuālai ekspluatācijai un piespiedu fiktīvajām laulībām lielākoties tiek pakļautas sievietes un meitenes. Savukārt, darbaspēka ekspluatācijā vērojams lielāks vīriešu īpatsvars.

Identificētie cilvēku tirdzniecības upuri pēc dzimuma no 2021. līdz 2023.gadam¹¹

Vienlaikus var norādīt, ka trešo valstu valstspiederīgo pakļaušana cilvēku tirdzniecībai lielākoties identificēta darbaspēka jomā, līdz ar to biežāk pie pakalpojuma sniedzējiem nonāk tieši trešo valstu vīrieši. Ekspluatētas trešo valstu valstspiederīgās tiek identificētas retāk, bet trešo valstu valstspiederīgo pakļaušana piespiedu fiktīvajām laulībām netiek konstatēta vispār.

11 Grafikā norādīts kopējais identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, ieskaitot Latvijas valstspiederīgos.

1.

LATVIJAS TEMATISKĀS PRIORITĀTES, RISINOT CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS STARPTAUTISKO DIMENSIJU

1. LATVIJAS TEMATISKĀS PRIORITĀTES, RISINOT CILVĒKU TIRDZniecības STARPTAUTISKO DIMENSIJU

Vispārējās cilvēku tirdzniecības novēršanas prioritātes valstiskā mērogā ir noteiktas politikas dokumentos. Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021. – 2023. gadam¹² ir noteikti četri prioritārie virzieni jeb prioritātes:

- 1. Prevencija** ietver apmācības un izglītības programmas, izpratnes veicināšanas kampaņas, valsts un privātā sektora darbību, aizsardzības pasākumus personām, kuras tikušas pakļautas cilvēku tirdzniecībai, kā arī valsts programmas, kas ir vērstas uz cilvēku tirdzniecības cēloņu novēršanu.
- 2. Aizsardzība** ietver normatīvo regulējumu upuru aizsardzībai un tiesībām, sociālo pakalpojumu nodrošināšanu un novirzīšanu pakalpojuma saņemšanai. Šī prioritāte ietver pasākumus, kas vērsti, piemēram, uz ātru un drošu izmitināšanu, ārstniecības un psihiskās veselības pakalpojumu īstenošanu, juridiskos pakalpojumus, apmācības un izglītības programmas, apģērbu un ēdienu, tulkošanas pakalpojumus, izglītību, pašaprūpes un pašapkalpošanās iemaņu apguvi, atbalstu nodarbinātības jautājumos, reintegrāciju sabiedrībā.
- 3. Vainīgo saukšana pie atbildības** paredz iegūt informāciju un to izmeklēt, celt apsūdzības un saukt pie atbildības cilvēku tirdzniecības noziegumā iesaistītās personas, stiprināt tiesību aktus un iestāžu rīcību cilvēku tirdzniecības apkarošanai. Šo dimensiju var stiprināt, pilnveidojot cilvēku tirdzniecības apkarošanas procedūras, nodrošinot regulāras iesaistīto darbinieku apmācības un izglītošanu, kā arī pilnveidojot cilvēku tirdzniecības apkarošanas normatīvo regulējumu.
- 4. Sadarbība** ietver privātā sektora, nevalstisko organizāciju, valsts un pašvaldību sektora efektīvu komunikāciju ar mērķi stiprināt cīņu pret cilvēku tirdzniecību dažādos mērogos – starptautiski, valstiski, specifiskās jomās arī individuāli.

Prioritātes veidotas pēc 4P modeļa – prevention, protection, prosecution, partnership (prevencija, aizsardzība, kriminālvajāšana, partnerība). Konkrētais modelis kopumā ir visbiežāk izmantotā pieeja cilvēku tirdzniecības novēršanas stratēģiskajā plānošanā un ir attiecināms uz darbībām dažādos mērogos, arī starptautiski. Līdz ar to sadarbība ar trešajām valstīm stratēģiski arī tiek īstenota, pamatā balstoties uz minētajiem četriem pamatprincipiem. Piemēram, prevencijas jomā tiek īstenoti pasākumi, lai trešo valstu valstspiederīgie netiktu pakļauti cilvēku tirdzniecībai Latvijā. Cietušo aizsardzības jomā trešo valstu valstspiederīgajiem tiek nodrošināti gan tiesiskās palīdzības līdzekļi, gan sociālās rehabilitācijas pakalpojums. Arī izmeklēšanas jomā notiek divpusēja sadarbība ar izcelsmes valstīm. Turklāt tiesībasargājošo iestāžu sadarbības jomā liela nozīme ir Eiropola īstenotajām aktivitātēm, tai skaitā dažādām operatīvajām darba grupām, kas ir izveidotas, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, tai skaitā trešo valstu valstspiederīgo pakļaušanu cilvēku tirdzniecībai. Konkrēti pasākumu piemēri par īstenotajām aktivitātēm ir iekļauti šī ziņojuma turpmākajās sadaļās.

Jānorāda, ka 4P modelis iekļauj arī citas tēmas un konceptus, kas attiecināmi uz cilvēku tirdzniecības novēršanu, piemēram, piedāvājuma samazināšanā liela loma ir dažādu preventīvu aktivitāšu īstenošanai, kas vērsta uz to, lai personas nenonāktu cilvēku tirdzniecībā. Tas var ietvert vispārējas informatīvas aktivitātes visai sabiedrībai, selektīvas informatīvas aktivitātes riska grupām, vai indicētas prevencijas

12 Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra rīkojums Nr. 690 "[Par Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānu 2021.-2023. gadam](#)". - Latvijas Vēstnesis Nr. 190, 01.10.2021. – [stājās spēkā 28.09.2021.]

aktivitātes tām personām, kas jau ir tikušas pakļautas cilvēku tirdzniecībai, lai novērstu, ka šīs personas tiek ekspluatētas atkārtoti. Piedāvājuma samazināšana attiecināma arī uz normatīvo regulējumu, kas novērš situācijas, kad personas tiek pakļautas cilvēku tirdzniecībai, piemēram, tā var būt migrācijas politika un noteikumu kopums, kas regulē trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā.

Pieprasījuma samazināšana attiecināma uz pasākumiem, kas vērsti pret cilvēku ekspluatāciju. Piemēram, cilvēku tirgotāji ekspluatē personas, lai gūtu pēc iespējas lielāku peļņu, tātad ir pieprasījums pēc lēta darbaspēka. Tādējādi pieprasījumu samazināšanas aktivitātes īsteno ar rūpīgu un pārdomātu normatīvo regulējumu, kā arī dažādiem pārbaužu un kontroles pasākumiem.

Kopējo prioritāšu jomā arī jānorāda, ka Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts un tranzīta valsts, gan galamērķa valsts un valsts, kurā tiek ekspluatēti pašu iedzīvotāji. Tas nozīmē, ka stratēģiski ir jāstrādā ar jautājumiem, kas attiecināmi uz Latvijas valstspiederīgo ekspluatāciju ārzemēs, gan ar jautājumiem, lai novērstu trešo valstu valstspiederīgo ekspluatāciju Latvijā.

Jautājumā par tematiskajām prioritātēm sadarbībai ar trešajām valstīm, sākotnēji ir svarīgi atpazīt tendences, kas saistāmas ar Latviju kā mērķa valsti un tranzītvalsti. Vērtējot 2021.–2023. gadā īstenotās aktivitātes, var atzīmēt šādus notikumus un tendences, kas ietekmēja vispārējās prioritātes cilvēku tirdzniecības novēršanas jomā:

- Līdz ar Krievijas iebrukumu Ukrainā 2022. gadā ES un arī Latvijā ieradās ievērojams skaits Ukrainas civiliedzīvotāju. Lai sniegtu atbalstu no kara bēgošajiem iedzīvotājiem, tika iedarbināts tā dēvētais pagaidu aizsardzības mehānisms¹³. Šī sistēma nodrošina tūlītēju un kolektīvu aizsardzību (t. i., nav jāizskata individuāli pieteikumi) pārvietotām personām, kuras nevar atgriezties savā izcelsmes valstī. Lai gan sniegtais atbalsts netika skatīts cilvēku tirdzniecības novēršanas kontekstā, faktiski šī pieredze praksē ir parādījusi, ka pasākumi, kas mazina personu ekonomisko un sociālie ievainojamību, mazina arī riskus šīm personām nonākt cilvēku tirdzniecībā. Arī Latvijā līdz ziņojuma sagatavošanas brīdim 2024. gadā nav konstatēts neviens gadījums, kad cilvēku tirdzniecībai tiktu pakļauti Latvijā dzīvojošie Ukrainas civiliedzīvotāji. Līdztekus tas nenozīmē, ka riski nepastāv. Karadarbība Ukrainā ievērojami ietekmē tur dzīvojošo iedzīvotāju ekonomisko un sociālo stāvokli. Tas nozīmē, ka ES dzīvojošie radnieki var biežāk meklēt papildu ienākumus, kā arī paši Ukrainā palikušie iedzīvotāji var doties peļņā uz ārzemēm, kas var veicināt arī cilvēku tirdzniecības riskus.
- Attiecīgajā laika periodā pieauga arī viesstrādnieku skaits no Centrālās Āzijas valstīm, kuri Latvijā lielākoties ir nodarbināti celtniecības objektos. Līdztekus aizvien biežāk tika konstatēti arī nodarbinātības pārkāpumi un ekspluatācijas gadījumi.
- Tāpat pārskata periodā pieauga arī viesstrādnieku skaits no Indijas, kuri lielākoties ir nodarbināti tā dēvētajā platformu biznesā (piem., Wolt, Bolt ēdienu piegādes), kā arī ēdināšanas jomā. Pārskata periodā Latvijā identificēto cilvēku tirdzniecības upuri vidū bija arī Indijas pilsoņi, kuri tika nodarbināti pārtikas ražošanā un ēdināšanā.

13 Mehānisma ietvaros arī Latvijā tika un joprojām tiek sniegts atbalsts izmitināšanai, piekļuvei darba tirgum un mājoklim, tiek nodrošināta medicīniskā un sociālā palīdzība, izglītība bērniem.

1.1. TREŠĀS VALSTIS, ĢEOGRĀFISKIE REĢIONI VAI TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGIE, KURIEM LATVIJA PIEVĒRŠ PASTIPRINĀTU UZMANĪBU, RISINOT CILVĒKU TIRDZNICĪBAS STARPTAUTISKO DIMENSIJU

Normatīvajā regulējumā vai politikas plānošanas dokumentos specifiskas valstis visbiežāk netiek noteiktas. Līdztekus, pamatojoties uz informāciju par Latvijā ekspluatēto cilvēku izcelsmes valstīm, dažādiem pārkāpumiem un noziegumiem pret trešo valstu valstspiederīgajiem, laika periodā no 2021. gada ir identificētas šādas riska valstis:

- Centrālās Āzijas valstis (Uzbekistāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna, Kazahstāna);
- Ukraina;
- Moldova;
- Indija.

Lai gan Latvijā nav pieņemta specifiska politika, kas veltīta tikai starptautiskai sadarbībai ar mērķi mazināt cilvēku tirdzniecības riskus trešajās valstīs, dažādi pasākumi tiek īstenoti netieši saistīto darbības jomu ietvaros, piemēram, nodarbinātības politika, migrācijas kontrole un darba vīzu izsniegšana, robežpārbaudes, ilgtspējas un rūpības principa (due diligence) ievērošana nodarbinātībā, un citi.

Tāpat svarīgi norādīt, ka sadarbība ar trešajām valstīm tiek īstenota arī noziedzības novēršanas jomā, tai skaitā, īstenojot Eiropas daudznazaru platforma pret noziedzības draudiem (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (turpmāk - EMPACT THB) iekļautos rīcības virzienus un aktivitātes, kā arī divpusējās sadarbības ar trešajām valstīm.

Specifisks tikai trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības problēmas risināšanai Latvijā, veltīts plāns vai politika nav izstrādāta, bet vispārēji principi un pasākumi ir iekļauti Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021.–2023. gadam¹⁴. It sevišķi tas attiecināms uz pasākumiem, kas paredz īstenot apmācības, izpēti, ciešāku sadarbību ar dažādām institūcijām u.c.

1.2. SAVSTARPĒJĀ SAIKNE STARP POLITIKU, KAS PIEVĒRŠAS CILVĒKU TIRDZNICĪBAS STARPTAUTISKAJAI DIMENSIJAI, UN CITĀM POLITIKAS JOMĀM

Vistiešāk trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumi skar migrācijas kontroles, patvēruma un robežpārvaldības jomas, darbaspēka drošības jomu, pašvaldību sociālo dienestu darbu, dažādu nevalstisko organizāciju darbu, kas sniedz palīdzību dažādās situācijās. Šo jomu un iestāžu īstenotajos pamatdarības jautājumos ir vislielākās iespējas identificēt iespējamu trešo valstu valstspiederīgo pakļaušanu cilvēku tirdzniecībai.

14 Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāns 2021. – 2023. gadam. - Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/326420-par-cilveku-tirdzniecibas-noversanas-planu-2021-2023-gadam>

Kā konkrētus piemērus var minēt Valsts robežsardzes īstenotos migrācijas kontroles pasākumus uzņēmumos, kuros tiek nodarbināti trešo valstu valstspiederīgie. Šādi pārbaudes pasākumi bieži tiek īstenoti kopā ar Valsts darba inspekciju, kas līdztekus veic darbinieku drošības un darba apstākļu pārbaudes.

Arī organizētās noziedzības jomā jau Valsts policijas pamatdarbības ietvarā kā viena no prioritātēm ir izvirzīta cilvēku tirdzniecības novēršana. Proti, Valsts policijas Organizētās noziedzības, sērijveida un smagās noziedzības apkarošanas pārvaldes 4. nodaļa specializējas cilvēku tirdzniecības, sutenerisma un dzimumnoziegumu apkarošanā.

1.3. FINANSĒTI VAI ĪSTENOTI ĪPAŠI PASĀKUMI, KAS VĒRSTI UZ TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UZ LATVIJU NOVĒRŠANU

1.

Projekts CAPE "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā"

Mērķa trešā valsts:

Visi cilvēku tirdzniecības upuri, tai skaitā trešo valstu valstspiederīgie, kas var tikt un ir tikuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai darbaspēka ekspluatācijas nolūkos Baltijas jūras reģiona valstīs.

Īstenošanas periods:

2019. gada 1. septembris – 2022. gada 1. decembris.

Kopējais finansējums un finansējuma avots(-i):

Baltijas jūras valstu padomes Projektu atbalsta fonds
(*Project Support Facility of the Council of the Baltic Sea Region*).

Īstenošanas partneri:

Latvijas (Iekšlietu ministrija), Dānija (Vides un pārtikas ministrijas Dzimumu līdztiesības departaments), Lietuva (Iekšlietu ministrija), Norvēģija (Tieslietu un sabiedrības drošības ministrija), Polija (Iekšlietu un administrācijas ministrija), Somija (Joutseno uzņemšanas centrs), Vācija (Federālā Darba un sociālo lietu ministrija).

Saņēmēji:

Projekta vadošais partneris – Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija.

Mērķis:

Projekta galvenais mērķis ir atbalstīt sadarbības partnerus un ieinteresētās puses cilvēku tirdzniecības darbaspēka ekspluatācijas nolūkā apkarošanā un pārtraukšanā, analizējot un nostiprinot informāciju, uzlabojot palīdzību upuriem un stiprinot cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu.

1.

Projekts CAPE "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā"

Galvenās aktivitātes:

- Īstenoti izpētes darbi Dānijā, Latvijā, Norvēģijā, Polijā un Vācijā. Izpētes autori veica padziļinātu izpēti par cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatāciju savā valstī, kā arī mēģināja rast skaidrojumu tam, kādēļ ir tik neliels skaits kriminālprocesa un kriminālvajāšanu par cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā.
- Projekta ietvaros tika rīkotas trīs starptautiskas darbnīcas (Norvēģijā, Vācijā, Somijā) par darbaspēka ekspluatācijas atklāšanu, izmeklēšanu, kriminālvajāšanu, un atbalsta sniegšanu upuriem, tai skaitā no trešajām valstīm.
- 2021. gada jūnijā Baltijas jūras valstis apstiprināja Kopīgu paziņojumu par apņemšanos strādāt pret cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā Baltijas jūras reģiona valstīs. Paziņojums ietver 12 soļus, kā mazināt darbaspēka ekspluatāciju Baltijas jūras reģionā.
- Līdztekus CAPE projekta noslēgumā tika veikts arī izvērtējums par Baltijas jūras valstu reģiona novirzīšanas mehānismiem. Tajā gūtas atziņas par to, ar kādām problēmām saskaras institūcijas, novirzot cilvēku tirdzniecības upurus, un kas būt jāpilnveido, lai veicinātu drošu upuru novirzīšanu (referral) starp Baltijas jūras reģiona valstīm. Ņemot vērā, ka daļa personu, kas ir jānovirza no vienas valsts uz citu, ir trešo valstu valstspiederīgie, sagatavotie secinājumi un priekšlikumi skar arī izaicinājumus un labās prakses piemērus par trešo valstu valstspiederīgo pārrobežu novirzīšanu.

Īstenošanas stāvoklis:

Projekts ir noslēgts.

Tematiskā joma:

- ☐ Novēršana, izpratnes veidošana un pieprasījuma samazināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecību.
- ☒ Tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu sadarbība, lai lauztu cilvēku tirgotāju noziedzīgo modeli.
- ☒ Cietušo identificēšana, aizsardzība, palīdzība, atbalsts un iespējošana.

komentāri:

Projekta ietvaros tika veiktas intervijas ar trešo valstu valstspiederīgajiem, kas tikuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai Latvijā. Pamatojoties uz šīm intervijām, tika sagatavots ziņojums, kas sniedz detalizētu ieskatu par upuru profilu, vervēšanas pagēmieniem un noturēšanu cilvēku tirdzniecībā.

Visi projekta laikā sagatavotie ziņojumi ir pieejami šeit:

<http://www.trafficking.lv/en/competence-building-assistance-provision-and-prosecution-of-labour-exploitation-cases-in-the-baltic-sea-region-cape>

2. "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1. posms)"

Mērķa trešā valsts:

Visi trešo valstu valstspiederīgie, kas tiek pakļauti izraidīšanas procedūrai.

Īstenošanas periods:

2019. – 2021. gads.

Kopējais finansējums un finansējuma avots(-i):

Eiropas Savienības Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds. Projektam piešķirtais finansējums ir EUR 106 063, fonda finansējums - EUR 79 547; un valsts budžeta līdzfinansējums - EUR 26 516.

Īstenošanas partneri:

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs.

Saņēmēji:

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs.

Mērķis:

Projekta vispārīgais mērķis bija nodrošināt piespiedu kārtā izraidāmo personu uzraudzības procesu atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra direktīvai 2008/115/EK. Savukārt projekta tiešais mērķis ir pilnveidot ES standartiem un prasībām atbilstošu ārzemnieku piespiedu izraidīšanas novērošanas mehānismu. Tai skaitā, viens no projekta apakšmērķiem bija pilnveidot novērošanas procedūru, lai identificētu iespējamus cilvēku tirdzniecības upurus.

Galvenās aktivitātes:

- piespiedu izraidīšanas novērotāju un Valsts robežsardzes amatpersonu zināšanu stiprināšana par aktuālākajiem cilvēktiesību standartiem ārzemnieku piespiedu izraidīšanas jomā;
- cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas procedūru pilnveidošana izraidīšanas procesā;
- nepilngadīgo bērnu, kuri ceļo bez pavadības, tiesību nodrošināšana izraidīšanas procesā;
- Tiesībsarga biroja datu bāzes pilnveidošana.

Īstenošanas stāvoklis:

Projekts ir noslēgts.

2. "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1. posms)"

Tematiskā joma:

- Novēršana, izpratnes veidošana un pieprasījuma samazināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecību.
- ✓ Tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu sadarbība, lai lauztu cilvēku tirgotāju noziedzīgo modeli.
- ✓ Cietušo identificēšana, aizsardzība, palīdzība, atbalsts un iespējošana.

komentāri:

Plašāka informācija par projektu, projekta rezultātiem un projekta ietvaros sagatavotajiem materiāliem pieejama šeit: <https://www.tiesibsargs.lv/par-mums/projekts-patveruma-migrācijas-un-integrācijas-fonds-2019-2021/>

3.

Projekts "Stiprināta tiesībsargājošo iestāžu sadarbība un pilnveidotas apmācības par cilvēku tirdzniecību" (ELECT THB) (Iekšējās drošības fonds – Policija Nr. 101021497)

Mērķa trešā valsts:

Visas trešās valstis, kuru valstspiederīgie tiek pakļauti cilvēku tirdzniecībai Latvijā, Igaunijā un Somijā. Latvijas gadījumā projekts vairāk skar Ukrainas un Centrālās Āzijas valstu pilsoņus.

Īstenošanas periods:

2021. gada septembris – 2023. gada augusts.

Kopējais finansējums un finansējuma avots(-i):

Eiropas Komisijas Iekšējās drošības fonds – policija.

Īstenošanas partneri:

Somija, Igaunija, Latvija.

Saņēmēji:

HEUNI, Somija; Tartu Universitāte, Igaunija; Iekšlietu ministrija, Latvija.

Mērķis:

Projekta ELECT THB virsmērķis ir uzlabot cilvēku tirdzniecības seksuālās un darba ekspluatācijas nolūkos identificēšanu un izmeklēšanu, kā arī stiprināt sadarbību starp tiesībsargājošajām iestādēm un citām iesaistītajām pusēm, lai to apkarotu.

Galvenās aktivitātes:

- paraugpraksi un gūto atziņu apzināšana cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomās.
- visaptveroša tiešsaistes izmeklēšanas rīka izstrāde.
- vizualizācijas rīka izstrāde cilvēku tirdzniecības ķēdes atšķetināšanai.
- virtuālas apmācību programmas izstrāde, pamatojoties uz jaunāko informāciju par cilvēku tirdzniecības modus operandi.
- 4 nacionāla mēroga apmācības.
- 2 starptautiskas darbnīcas.
- 2 izpētes vizītes – viena Polijā un viena Ukrainā (nenotika un tika pārcelta uz Lietuvu).

Īstenošanas stāvoklis:

Projekts ir noslēgts.

3.

Projekts "Stiprināta tiesībsargājošo iestāžu sadarbība un pilnveidotas apmācības par cilvēku tirdzniecību" (ELECT THB) (Iekšējās drošības fonds – Policija Nr. 101021497)

Tematiskā joma:

- ☐ Novēršana, izpratnes veidošana un pieprasījuma samazināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecību.
- ☐ Tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu sadarbība, lai lauztu cilvēku tirgotāju noziedzīgo modeli.
- ☒ Cietušo identificēšana, aizsardzība, palīdzība, atbalsts un iespējošana.

komentāri:

Projekta galvenie uzdevumi paredzēja apzināt aktuālo situāciju cilvēku tirdzniecības jomā Igaunijā, Latvijā, Polijā, Somijā un Ukrainā, identificēt labās prakses, organizēt mācību seminārus un veicināt starpvalstu tiesībsargājošo iestāžu tīklošanos un sadarbību. Jānorāda, ka 2022. gadā īstenoto aktivitāšu skaits bija neliels, jo projekta īstenošanu ietekmēja karš Ukrainā. Intensīvāks projekta aktivitāšu laiks atsākās 2022. gada nogalē un 2023. gadā, kad tika organizētas izpētes vizītes Polijā un Lietuvā, nodrošinātas četras vienas dienas apmācības Latvijas speciālistiem un organizēts starptautisks seminārs Rīgā par cilvēku tirdzniecību seksuālai ekspluatācijai. Projekta mājaslapa: https://heuni.fi/-/elect_thb

Trešo valstu valstspiederīgo problemātika pamatā tika skarta izpētes darbu ietvaros, kas parādīja biežākās cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valstis, kā arī skaidroja, kā trešo valstu valstspiederīgie tiek savervēti un noturēti cilvēku tirdzniecībā. Iegūtā informācija tika izmantota nacionālo apmācību organizēšanai, kā arī metodoloģiskajiem materiāliem projektā sagatavotajiem vebināriem. Tāpat iegūtās zināšanas plānots izmantot, nosakot un definējot pasākumus jaunajam cilvēku tirdzniecības novēršanas plānam.

Projekta ietvaros izdotie materiāli:

- Ekspluatācijas modeļi. Cilvēku tirdzniecības tendences un darbības veidi Somijā, Latvijā, Igaunijā, Polijā un Ukrainā.
- Ekspluatācijas modeļi. Kopsavilkums politikas veidotājiem par jaunākajām cilvēku tirdzniecības tendencēm un modus operandi.
- Cilvēku tirdzniecība. Psiholoģiskā piespiešana un izmeklēšanas intervija.

Vebināri:

- Police Investigations and Changes In Norway.
- Cultural Aspects & Interpretation in the Context of Criminal Investigations by J. Korkman.
- Understanding psychological control and trauma in the context of criminal investigations.
- Patterns of Exploitation: Understanding Human Trafficking Risks related to the war in Ukraine.
- Modus operandi: Human Trafficking for Labour Exploitation by Anniina Jokinen, HEUNI.
- Modus operandi: Human Trafficking for Sexual Exploitation by Anniina Jokinen, HEUNI.
- #HumanTrafficking in the criminal justice system: investigative interviews & psychological control.

Visi vebināri ir pieejami HEUNI Institute kanālā: https://www.youtube.com/@HEUNI_institute

4.

Projekts "NET-WORKS, lai nodrošinātu cilvēku tirdzniecībā cietušo trešo valstu pilsoņu (SOT) ilgtermiņa integrāciju, veicinot darba iespējas un darba un privātās dzīves līdzsvara pasākumus"

Mērķa trešā valsts:

Visiem trešo valstu valstspiederīgo cilvēku tirdzniecības upuriem.

Īstenošanas periods:

2022. gada 1. februāris – 2024. gada 31. janvāris.

Kopējais finansējums un finansējuma avots(-i):

Eiropas Komisijas Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds.

Īstenošanas partneri:

Projekta partneri ir nevalstiskās organizācijas no Itālijas, Spānijas, Lietuvas, Zviedrijas, Vācijas un Latvijas. Projekta ilgums ir 24 mēneši.

Saņēmēji:

Latvijā projekta koordināciju un īstenošanu nodrošināja biedrība "Patvērums "Drošā māja"".

Mērķis:

Projekta mērķis ir izstrādāt holistisku un ilgstošu integrācijas ceļu, lai garantētu darba un privātās dzīves līdzsvaru un ekonomisko neatkarību sievietēm, kuras ir cietušas no cilvēku tirdzniecības seksuālās izmantošanas nolūkos.

Galvenās aktivitātes:

- Atbalstīt vismaz 40 personu ekonomisko un sociālo integrāciju piecās ES valstīs.
- Izveidot starptautisku sadarbības tīklu organizācijām, kas ir apņēmušās īstenot no cilvēku tirdzniecības cietušo trešo valstu valstspiederīgo integrācijas un iespējošanu sabiedrībā.
- Darbā iekārtošanas un darba un privātās dzīves līdzsvara pasākumu veicināšana.
- Izplatīt paraugpraksi un veicināt iespēju veidošanu starp ES valstīm.
- Iespējot uzņemšanās kopienas un attiecīgās ieinteresētās personas efektīvai cilvēku tirdzniecības upuru integrācijai, lai rastu noturīgus risinājumus cietušajiem vietējā, valsts un Eiropas mērogā, tādējādi novēršot atkārtotu nokļūšanu cilvēku tirdzniecībā.

Īstenošanas stāvoklis:

Pabeigts.

4.

Projekts "NET-WORKS, lai nodrošinātu cilvēku tirdzniecībā cietušo trešo valstu pilsoņu (SOT) ilgtermiņa integrāciju, veicinot darba iespējas un darba un privātās dzīves līdzsvara pasākumus"

Tematiskā joma:

- ☐ Novēršana, izpratnes veidošana un pieprasījuma samazināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecību.
- ☐ Tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu sadarbība, lai lauztu cilvēku tirgotāju noziedzīgo modeli.
- ☒ Cietušo identificēšana, aizsardzība, palīdzība, atbalsts un iespējošana.

komentāri:

Vairāk informācijas par projektu pieejama projekta mājaslapā:

<https://networksproject.eu/index.php#partners>

5.

"Palīdzība un integrācijas pasākumi sievietēm - bēglēm Latvijā"

Mērķa trešā valsts:

Sievietes patvēruma meklētājas Latvijā.

Īstenošanas periods:

Kopš 2023. gada.

Kopējais finansējums un finansējuma avots(-i):

Sadarbībā ar ANO Bēgļu aģentūru (UNHCR).

Īstenošanas partneri:

Biedrība "Patvērums "Drošā māja"".

Saņēmēji:

Biedrība "Patvērums "Drošā māja"".

Mērķis:

Atbalsta sniegšana patvēruma meklētājiem un bēgļiem, kas ieradušies Latvijā.

5. "Palīdzība un integrācijas pasākumi sievietēm - bēglēm Latvijā"

Galvenās aktivitātes:

- Regulāras tikšanās un juridiskā konsultācija ar patvēruma meklētājām, tai skaitā arī Patvērumu meklētāju izmitināšanas centrā "Mucinieki".
- Psiholoģisks un sociāls atbalsts sniegts, organizējot divu veidu grupu nodarbības. PMIC Muceniekos tiek organizētas sieviešu – patvēruma meklētāju tikšanās. Otra veida grupās, talantu meistarklasēs, notiks radoša darbošanās, veicinot bēgļu un patvēruma meklētāju pašcieņu un stipro pušu apzināšanos.
- Trešais darbības virziens ir aktivitātes, kas rada un attīsta saikni starp iebrucējiem un vietējām kopienām. Tas ietver pasākumus Latvijai un iebrucējiem svarīgās dienās: Latvijas Neatkarības atjaunošanas dienā, Mātes dienā, Vasaras saulgriežos un Pasaules bēgļu dienā.

Īstenošanas stāvoklis:

Turpinās.

Tematiskā joma:

- ☐ Novēršana, izpratnes veidošana un pieprasījuma samazināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecību.
- ☐ Tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu sadarbība, lai lauztu cilvēku tirgotāju noziedzīgo modeli.
- ☒ Cietušo identificēšana, aizsardzība, palīdzība, atbalsts un iespējošana.

komentāri:

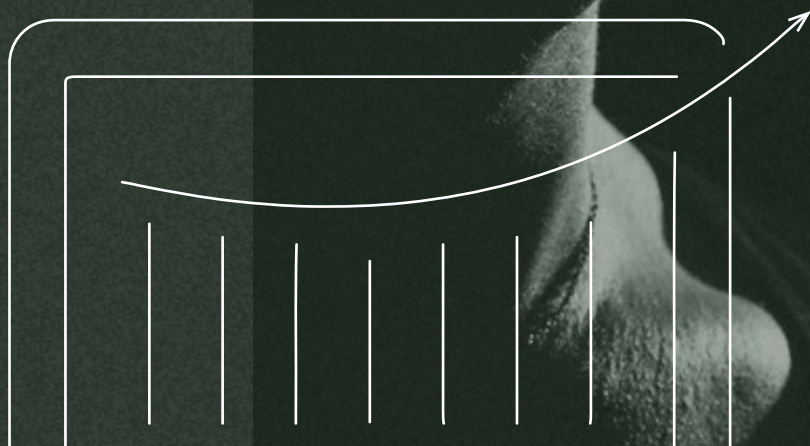
Lai gan īstenoto aktivitāšu ietvarā primārais mērķis nav vērsts uz cilvēku tirdzniecības novēršanu, īstenotās aktivitātes ir cieši saistītas ar organizāciju spēju celšanu un institūciju sadarbības pilnveidošanu cilvēku tirdzniecības gadījumu atpazīšanā un personu novirzīšanu atbalsta saņemšanai. Īstenotās aktivitātes vērstas uz cilvēku tirdzniecības risku mazināšanu patvēruma meklētāju un bēgļu vidū. Līdz ar to šī aktivitāte ir uzskatāma par būtisku arī cilvēku tirdzniecības novēršanas kontekstā.

Informācija par projektu šeit:

<https://patverums-dm.lv/lv/sakam-jaunu-projektu-sieviesu-beglu-atbalstam/1570>

2.

AR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS VEICINĀŠANAS PIEPRASĪJUMA NOVĒRŠANU UN SAMAZINĀŠANU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI

2. AR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS VEICINĀŠANAS PIEPRASĪJUMA NOVĒRŠANU UN SAMAZINĀŠANU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI

2.1. IZAICINĀJUMI SAISTĪBĀ AR POLITIKU UN PASĀKUMIEM, KURU MĒRĶIS IR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS NOVĒRŠANA TREŠĀS UPURU (UN POTENCIĀLO UPURU) IZCELSMES UN TRANZĪTA VALSTĪS, UN PIEPRASĪJUMA PĒC TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS NOVĒRŠANA UN SAMAZINĀŠANA

Vislielākie izaicinājumi, ar kuriem ir jāsaskaras, īstenojot cilvēku tirdzniecības novēršanas politiku un pasākumus trešajās valstīs, ir šādi:

- Trešajās valstīs nav pastāvīgu sadarbības partneru nedz valsts pārvaldes, nedz nevalstisko organizāciju sektorā, kas ļautu plānot un īstenot kopīgus cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumus. Pašreiz lielākoties pasākumi tiek īstenoti ar Ārlietu ministrijas konsulāro departamentu starpniecību, piemēram, sniedzot informāciju par nodarbinātības politiku Latvijā vai kur vērsties pēc palīdzības.
- Kultūras atšķirības ir vēl viens aspekts, kas var traucēt pasākumu īstenošanu trešajās valstīs. Piemēram, dažās Centrālās Āzijas valstīs ir zema uzticība publiskā sektora iestādēm, līdz ar to arī cietušie var nevērsties pēc palīdzības vai ziņot par pārkāpumiem Latvijā. Tāpat var būt situācijas, kad zemāki dzīvošanas standarti vai darba apstākļi tiek uzskatīti par normu, lai gan tādējādi tiek pārkāpts Latvijas normatīvais regulējums.

Kopumā cilvēku tirdzniecības prevencijas aktivitātēs aktīvi iesaistās valsts pārvaldes, pašvaldību iestādes, tai skaitā tiesībsargājošās un dažādas uzraugošā iestādes, kā arī nevalstiskās organizācijas. Līdz ar to šajā jomā nav konstatēti būtiski izaicinājumi.

Tomēr viens no izaicinājumiem ir saistīts ar darba devēju jeb privātās sfēras iesaisti prevencijas aktivitātēs, it sevišķi jomās, kur pastāv sarežģītas piegādes ķēdes (supply chains) ar dažādiem uzņēmumiem un apakšuzņēmumiem. Pašreiz darba devējiem nav interese par pasākumiem ekspluatācijas risku mazināšanai piegādes ķēdēs. Katrs piegādes ķēdē iesaistītais uzņēmums vēlas gūt peļņu, tādēļ atsevišķās jomās var veidoties lielāki nodarbināto ekspluatācijas riski. Piemēram, būvniecībā pat mazākos objektos var būt vairākas piegādes ķēdes un darbinieki, kas tiek izīrēti īslaicīgi tikai noteiktu darbu veikšanai. Šādā gadījumā galvenajam darbu veicējam vai pasūtītājam nav informācija par visās piegādes ķēdēs esošo nodarbināto darba apstākļiem un var veidoties ekspluatatīvas situācijas. Kopumā būtu vēlams, ka arī paši uzņēmumi jeb privātais sektors būtu atbildīgāks par darbinieku labklājību visos piegādes ķēdes posmos.

Tāpat jānorāda, ka kopumā sabiedrībā ir augsts pieprasījums pēc lētas produkcijas, bet nereti nav iespējams noteikt, vai produkcija nav saražota vai nogādāta Latvijā, izmantojot piespiedu darbu. Šajā situācijā ir svarīgi kopumā vērst sabiedrības uzmanību produktu izcelsmei, veicinot izvēlēties preces no uzņēmumiem, kas garantē, ka tie nav ražoti vai piegādāti, izmantojot piespiedu darbu.

2.2. IDENTIFICĒTĀ LABĀ PRAKSE SAISTĪBĀ AR POLITIKU UN PASĀKUMIEM, KURU MĒRĶIS IR NOVĒRST CILVĒKU TIRDZNIECĪBU TREŠAJĀS UPURU (UN POTENCIĀLO UPURU) IZCELSMES UN TRANZĪTA VALSTĪS

Šajā jautājumā var norādīt labo praksi, ko īsteno Ārlietu ministrija, kas katru gadu granta projektu konkursā piešķir finansējumu attīstības sadarbības projektiem ES Austrumu partnerības un Centrālās Āzijas valstīs.

Cita starpā finansējums jau vairākus gadus ir piešķirts "Centram MARTA", kas Centrālās Āzijas valstīs īsteno projektus vardarbības mazināšanai.

2020. gadā tika piešķirts finansējums biedrībai "Centrs MARTA" projektam "Vardarbības pandēmija globālās Covid-19 krīzes laikā. Riski, novēršana, risinājumi", lai atbalstītu sievietes Centrālās Āzijas valstīs (Uzbekistānā, Kirgizstānā, Tadžikistānā) ar Covid-19 krīzi saistīto sociālekonomisko izaicinājumu pārvarēšanai.

2022. gadā granta ietvaros piešķirts finansējums biedrības "Centrs MARTA" projektam Ukrainā "Patvērums kara noziegumos cietušām sievietēm un meitenēm" un vēl vienam projektam "Atbalsts sieviešu aktīvismam Baltkrievijā un Ukrainā: "Sievietes, miers un drošība" politikas veicināšana".

Tāpat "Centrs MARTA" īsteno projektu "Vietējo NVO kapacitātes celšana publisko pakalpojumu nodrošināšanā sievietēm un citām ievainojamām grupām lauku apvidos. Atbalsts Sieviešu Konsultatīvo grupu izveidei 7 pilotcentros."¹⁵ Projekts tiek īstenots sadarbībā ar Uzbekistānas ANO Attīstības programmu, kuru finansē ES un Latvijas Republikas Ārlietu ministrija.

Lai gan neviens no minētajiem projektiem nav tieši mērķēts tikai uz cilvēku tirdzniecības novēršanas aktivitātēm, visi pieminētie projekti mazina riskus sieviešu savervēšanai un pakļaušanai cilvēku tirdzniecībai, kā arī tiek spēcīgāta Latvijas sadarbība ar cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valstīm, kas ir svarīgi arī nākotnē, attīstot sadarbību cilvēku tirdzniecības novēršanas jomā ar trešajā valstīm.

2.3. IDENTIFICĒTĀ LABĀ PRAKSE SAISTĪBĀ AR POLITIKU UN PASĀKUMIEM, KURU MĒRĶIS IR NOVĒRST UN SAMAZINĀT PIEPRASĪJUMU PĒC TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS

Laika periodā no 2021. līdz 2023. gadam pasākumu piedāvājumu samazināšanai īstenoti gan valsts pārvaldes un pašvaldību iestādes, gan nevalstiskās organizācijas.

2021. un arī 2024. gadā Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments Latvijas vēstniecībām Indijā, Kazahstānā, Ķīnā, Ukrainā un Uzbekistānā nosūtīja instrukciju attiecībā uz darba ekspluatācijas novēršanas pasākumiem ar biedrības "Patvērums "Drošā māja"" informāciju septiņās valodās. Informācija izvietota vēstniecību konsulārās pieņemšanas telpās un izsniegšanai personām kopā ar pasi un vīzu, ja ieceļošanas mērķis ir nodarbinātība vai radušās šaubas par personu informētību attiecībā uz nodarbinātības jautājumiem Latvijā. Informācijas lapā tika iekļautas svarīgās ziņas par Latvijā minimālo un vidējo algu, darba uzsākšanas un pārtraukšanas noteikumiem, iestādēm, kur var vērsties pēc palīdzības. Informatīvais materiāls tika sagatavots angļu, uzbeku, tadžiku, krievu, kazahu, ukraiņu un vjetnamiešu valodās un nosūtīts uz vēstniecībām.

15 Projekts "Vietējo NVO kapacitātes celšana publisko pakalpojumu nodrošināšanā sievietēm un citām ievainojamām grupām lauku apvidos. Atbalsts Sieviešu Konsultatīvo grupu izveidei 7 pilotcentros.". – Pieejams: <https://marta.lv/lv/marta-darbiba/projekti/projekts-vietejo-nvo-kapacitates-celsana-publiisko-pakalpojumu-nodrosinasana-sievietem-un-citam-ievainojamam-grupam-lauku-apvidos-atbalsts-sieviesu-konsultativo-grupu-izveidei-7-pilotcentros/>

CILVĒKU TIRDZNIECĪBA – KUR VĒRSTIES PĒC PALĪDZĪBAS?

Biedrība "Patvērums "Drošā māja""
+371 28612120 (24/7), www.patverums-dm.lv
e-pasts: drosa.maja@gmail.com

Biedrība "Centrs MARTA", +371 67378539
www.marta.lv, e-pasts: centrs@marta.lv

VALSTS
POLICIJA **112** #ELECT
THB

2023. gadā Iekšlietu ministrija sagatavoja divus informatīvos materiālus ar mērķi vērst uzmanību uz cilvēku tirdzniecības pazīmēm jeb "sarkanajiem karogiem". Tāpat tika sagatavots vizītkaršu izmēra materiāls ar informāciju, kur vērsties pēc palīdzības, ja ir aizdomas par cilvēku tirdzniecību. Materiāli tika sagatavoti četrās valodās (latviešu, angļu, krievu un ukraiņu) un izdalīti institūcijām, kas strādā ar ieceļojošiem trešo valstu valstspiederīgajiem (Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, Vienas pieturas aģentūra jaunpienācējiem Latvijā), kā arī nevalstiskajām organizācijām, kas strādā ar cilvēku tirdzniecības upuriem (Centrs "MARTA", Patvērums "Drošā māja"). Materiāli tika sagatavoti Eiropas Komisijas "Iekšējā drošības fonda-Policija" atbalstīta projekta "Stiprināta tiesībsargājošo iestāžu sadarbība un pilnveidotas apmācības par cilvēku tirdzniecību" (ELECT THB)¹⁶ (Iekšējās drošības fonds – Policija Nr. 101021497) ietvaros.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde sadarbībā ar Iekšlietu ministriju 2024. gadā īstenoja digitālu kampaņu "Pamani cilvēku tirdzniecības draudus!". Komunikācijas kampaņas mērķis bija Latvijā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju vidū veicināt informētību par iespējamajiem cilvēku tirdzniecības riskiem un preventīviem pasākumiem. Kampaņa tika īstenota tikai digitāli sociālajos tīklos (Instagram, Facebook, Telegram), tai skaitā piesaistot četras Latvijā dzīvojošas ukraiņu influenceres. Tika sagatavoti vairāki publicitātes materiāli – video, infografikas, vēstījumi u.c. Visi materiāli tika sagatavoti trīs valodās – latviešu, angļu un ukraiņu. Komunikācijas kampaņa "Pamani cilvēku tirdzniecības draudus!"¹⁷ izveidota un finansēta saskaņā ar Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda 2021.–2027. gada programmas projektu Nr. PMLP/PMIF/2023/2 "Atbalsta pasākumi personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, uzņemšanai un izmitināšanai Latvijā (1. posms)".

16 Stiprināta tiesībsargājošo iestāžu sadarbība un pilnveidotas apmācības par cilvēku tirdzniecību" (ELECT THB). – Pieejams: <http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/projekts-%E2%80%9CStiprinata-tiesibsargajoso-iestazu-sadarbiba-un-pilnveidotas-apmacibas-par-cilveku-tirdzniecibu-elect-thb>

17 Visi materiāli par kampaņu pieejami šeit: Visi materiāli par kampaņu pieejami šeit: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/ka-pasargat-sevi-no-cilveku-tirdzniecibas> un <https://www.pmlp.gov.lv/en/how-protect-yourself-human-trafficking>

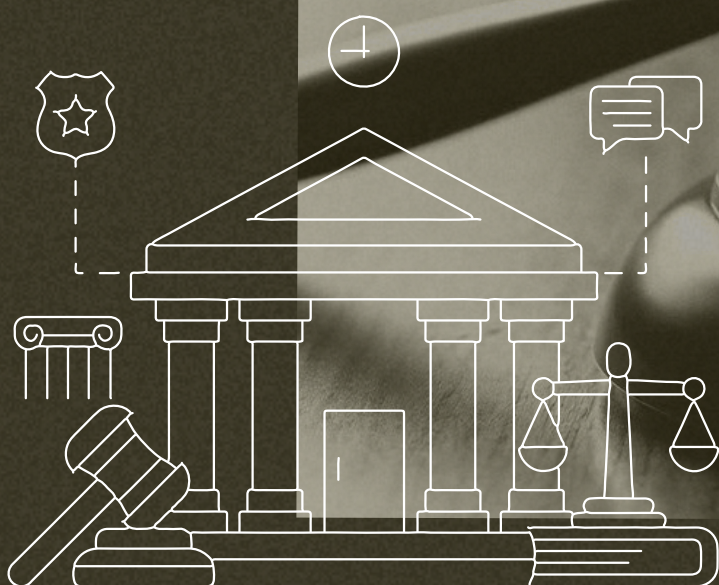
2.4. GALVENIE REZULTĀTI ĪSTENOTAJAI POLITIKAI UN PASĀKUMIEM TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS NOVĒRŠANAI, INFORMĒTĪBAS PALIELINĀŠANAI UN PIEPRASĪJUMA SAMAZINĀŠANAI

Lielākai daļai īstenoto aktivitāšu netiek veikts ietekmes izvērtējums vai apkopota informācija par iznākumiem, piemēram, ir zināms, ka informatīvie materiāli ir izdalīti, bet nav pieejama informācija par to, kāda ir bijusi ietekme vai iznākums.

Komunikācijas kampaņām tiek apkopota informācija par to, cik un kāda auditorija ir sasniegta. Digitālās komunikācijas kampaņas "Pamani cilvēku tirdzniecības draudus!" rezultātu atskaite parāda, ka tika sasniegta 159 339 unikāla auditorija un kampaņas ietvaros sagatavotajiem videomateriāliem bija vislielākā auditorija – reach sasniedza 90 965 auditoriju. Kopumā jānorāda, kā kampaņas ietvaros tika sasniegti daudz lielāka auditorija kā plānots. Līdztekus nav pilnīga informācija, cik lielā mērā informatīvās aktivitātes sasniedza tieši trešo valstu valstspiederīgos. Kampaņas video Vispasaules dienā pret cilvēku tirdzniecību 2024. gada 30. jūlijā tika demonstrēts Starptautiskās lidostas "Rīga" izvietotajos ekrānos, tādējādi sasniedzot vēl lielāku auditoriju.

3.

AR TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS KRIMINĀLĀ MODEĻA IZJAUKŠANAI

3. AR TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS KRIMINĀLĀ MODEĻA IZJAUKŠANA

3.1. IDENTIFICĒTĀS PROBLĒMAS SAISTĪBĀ AR POLITIKU UN PASĀKUMIEM, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU UZ CILVĒKU TIRDZNIECĪBU TREŠAJĀS UPURU IZCELSMES, TRANZĪTA VALSTĪS UN LATVIJĀ

Tiesībsargājošo iestāžu sadarbība tiek īstenota gadījumos, kad tiek identificēta iespējamās vai jau atklātas noziedzīgas darbības. Sadarbība ar trešajām valstīm var būt atšķirīga, ko ietekmē gan sadarbības valsts tiesībsargājošo iestāžu struktūra, gan pats cilvēku tirdzniecības gadījums. Tomēr kopumā var ilustrēt dažus aspektus, kas sekmē vai kavē tiesisko palīdzību un tiesībsargājošo iestāžu sadarbību starp Latviju un trešajām valstīm:

- Sekmīga sadarbība veidojas ar ģeogrāfiski tuvākām valstīm, jo kopumā ne tikai cilvēku tirdzniecības apkarošanā, bet arī dažādu citu noziedzīgo nodarījumu atklāšanā un apkarošanā biežāk nepieciešama cieša sadarbība.
- Divpusējie tiesiskās palīdzības sadarbības līgumi starp valstīm sekmē labāku tiesībsargājošo iestāžu un tiesisko palīdzību. Ja šādu sadarbības līgumu nav, tad informācijas iegūšana un apmaiņa ir apgrūtināta un laikietilpīga.
- Ne tikai trešajās valstīs, bet arī Eiropas Savienības ietvaros var atšķirties pieejas, kad gadījums tiek kvalificēts kā cilvēku tirdzniecība. Piemēram, Latvijā gadījums tiek kvalificēts kā cilvēku tirdzniecība, kas ir pamats tālākajām izmeklēšanas darbībām, savukārt, trešajā valstī tas pats gadījums netiek kvalificēts kā cilvēku tirdzniecība, tad sadarbība ir apgrūtināta.
- Tāpat sekmīgāka sadarbība ir ar tām valstīm, kur tiesībsargājošajās iestādēs ir izveidotas specializētas nodaļas, kas strādā ar cilvēku tirdzniecības lietām. Šādā gadījumā pirms oficiālās sadarbības ir iespēja īstenot sākotnējo komunikāciju, konsultējoties par konkrētiem gadījumiem un plānojot tālākās darbības.

Dalī institūciju ir izveidotas formālas un neformālās sadarbības kārtības, piemēram, Valsts darba inspekcijai un Valsts robežsardzei ir noteikta kārtība par kopīgu pārbaužu veikšanu darba vietās. Arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde regulāri sadarbojas ar Valsts robežsardzi un sniedz informāciju, kas var noderēt imigrācijas pārbaudēs. Līdztekus, dažādās ekspertu sanāksmēs un semināros nereti tiek norādīts, ka informācija ir fragmentāra, piemēram, katra institūcija strādā savas kompetences ietvaros un apstrādā sev pieejamo informāciju par gadījumu, bet ne vienmēr notiek informācijas apmaiņa starp iestādēm, vai tā notiek jau novēloti, kas var kavēt savlaicīgu gadījumu atklāšanu. Kā viens no biežākajiem traucēkļiem tiek minēta personāla mainība, kamdēļ var pārtrūkt arī institūciju savstarpējā komunikācija.

3.2. LABĀ PRAKSE SAISTĪBĀ AR POLITIKU UN PASĀKUMIEM, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU, LAI RISINĀTU CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS PROBLĒMAS TREŠAJĀS UPURU (UN POTENCIĀLO UPURU) IZCELSMES UN TRANZĪTA VALSTĪS UN LATVIJĀ

Viens no būtiskākajiem virzītājspēkiem ir Eiropola darbība cilvēku tirdzniecības novēršanas jomā, kā ietvaros ir izveidotas arī vairākas operacionālās sadarbības grupas (operational task forces). Šajā jautājumā noteikti ir jāatzīmē arī izveidotā sadarbības grupa no kara bēgošo Ukrainas civiliedzīvotāju cilvēku tirdzniecības novēršanai, kas jāva īstenot koordinētu un savlaicīgu rīcību. Regulāras sanāksmes un informācijas apmaiņa ne tikai ES valstu ietvaros, bet arī piesaistot Ukrainas un Moldovas tiesībsargājošās iestādes, jāva un ļauj efektīvi uzraudzīt situāciju un reaģēt iespējamo draudu gadījumā.

Valsts policija aktīvi piedalās Eiropas Savienības Politikas cikla smagās un organizētās noziedzības apkarošanas jomā 2022. – 2025. gadam (EMPACT) prioritātē "Cilvēku tirdzniecība" (THB) stratēģiskā plāna īstenošanā. Pandēmijas laikā aktivitāšu skaits samazinājās dēļ noteiktajiem ierobežojumiem, bet 2023. gadā īstenoto pasākumu skaits atbilda plānotajam.

Valsts policija turpina nozares nacionālās koordinējošās iestādes funkcijas nodrošināšanu Eiropola Operatīvā rīcības plāna ietvertu pasākumu īstenošanā. Piemēram, pārskata periodā Valsts policija sadarbībā ar citām iestādēm, tai skaitā Valsts darba inspekciju, Rīgas pašvaldības policiju, Valsts robežsardzi, Valsts drošības dienestu, īstenoja vairākus EMPACT THB Kopējo rīcības dienu (Joint action days) pasākumus – pret darba ekspluatāciju, pret bērnu un trešo valst valstspiederīgo seksuālo ekspluatāciju, pret cilvēku tirdzniecību darba ekspluatāciju (lauksaimniecības strādnieki).

3.3. ĪSTENOTĀS POLITIKAS UN PASĀKUMI, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT TIESĪBAIZSARDZĪBAS UN TIESU IESTĀŽU REAKCIJU UZ TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO CILVĒKU TIRDZNIECĪBU, GALVENIE GŪTIE REZULTĀTI

Īstenoto pasākumu ietekme pamatā tiek vērtēta, balstoties uz tiesībsargājošo un uzraugošo iestāžu sasniegtajiem rezultātiem. EMPACT THB pasākumu izpilde tiek īstenota jau vairākus gadus. Piemēram, kopīgās rīcības dienas (Joint action days) mobilizē un uzlabo sadarbību starp tiesībsargājošām iestādēm un uzraugošajām iestādēm, un starptautiskajiem partneriem, kā arī katru gadu pēc kopīgo rīcības dienu īstenošanas tiek ierosināti jauni kriminālprocesi. Kopējo rīcības dienu pasākumu rezultāti vairāk redzami Latvijā, piemēram, jauni kriminālprocesi, tomēr citi EMPACT THB pasākumi vērsti arī uz rezultātiem trešajās valstīs, piemēram, Ukrainā un Moldovā.

4.

**AR CILVĒKU
TIRDZNIECĪBAS
UPURU
IDENTIFIKĀCIJU,
AIZSARDZĪBU,
ATBALSTU UN
IESPĒJOŠANU
SAISTĪTĀ
POLITIKA UN
PASĀKUMI**

4. AR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU IDENTIFIKĀCIJU, AIZSARDZĪBU, ATBALSTU UN IESPĒJOŠANU SAISTĪTĀ POLITIKA UN PASĀKUMI

4.1. PROBLĒMAS SAISTĪBĀ AR KONKRĒTU POLITIKU UN PASĀKUMU ĪSTENOŠANU, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU IDENTIFICĒŠANU, AIZSARDZĪBU, ATBALSTU UN IESPĒJOŠANU TREŠAJĀS VALSTĪS UN LATVIJĀ

Saistībā ar trešo valstu valstspiederīgo upuru identificēšanu, aizsardzību un iespējošanu trešajās valstīs, ir jānorāda, ka lielākā daļa trešo valstu valstspiederīgo, ierodoties Latvijā, nav kļuvuši par cilvēku tirdzniecības upuriem. Piemēram, visbiežāk personām, kas vēlas strādāt Latvijā visi nepieciešami dokumenti ir sakārtoti, kas nozīmē, ka arī gadījumā, ja vēstniecību darbiniekiem rodas aizdomas, ka persona var nonākt ekspluatatīvos apstākļos, nereti nav pamata liegt šādas vīzas izsniegšanu un iebraukšanu Latvijā.

Līdztekus 2024. gadā ir konstatēts gadījums, kad viens uzņēmējs sistemātiski piesaistīja darbiniekus no Centrālās Āzijas valstīm, maldinot par darba apstākļiem un samaksu. Daļa nodarbināto nav vērsušies pēc palīdzības, bet atgriezušies izcelsmes valstī vai devušies uz kādu citu ES dalībvalsti. Viennozīmīgi šīs personas ir kļuvušas daudz ievainojamākas savervēšanai un pakļaušanai cilvēku tirdzniecībai. Piemēram, personām ir izveidojušies parādi, nav pieejami līdzekļi, ko sūtīt ģimenei, vai arī nav pieejami līdzekļi, lai nokļūtu atpakaļ savā valstī. Vienlaikus personu sasniegšana vai atrašana, lai sniegtu iespējamu atbalstu vai motivētu vērsties pret darba devēju, visbiežāk ir nesekmīga.

Ja tiek identificēts trešo valstu cilvēku tirdzniecības upuris, tad persona Latvijā var saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Kā arī, ja persona tiek atzīta par cietušo kriminālprocesā, papildu sociālās rehabilitācijas pakalpojumam persona var saņemt arī dažādus tiesiskās palīdzības līdzekļus.

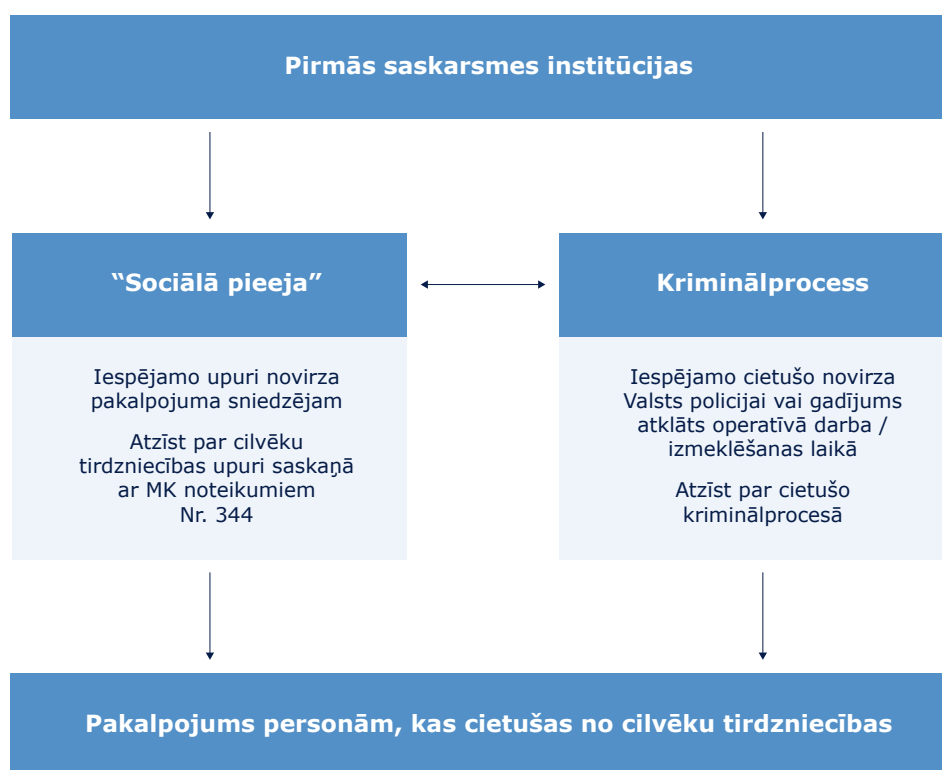
Vēl viens izaicinājums saistīts ar to, ka, ja persona izvēlas atgriezties savā izcelsmes valstī, īsti nav zināms, kas notiek ar šo personu un vai savā valstī persona saņems nepieciešamo atbalstu. Gadījumā, ja persona nesaņem nepieciešamo psiholoģisko, sociālo vai juridisko atbalstu, pastāv iespēja, ka personu atkārtoti savervēs un pakļaus cilvēku tirdzniecībai kādā citā ES dalībvalstī.

4.2. LABĀ PRAKSE SAISTĪBĀ AR KONKRĒTU POLITIKU UN PASĀKUMU ĪSTENOŠANU, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT LATVIJĀ IDENTIFICĒTO CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURU NO TREŠĀS VALSTS PILSONU IDENTIFICĒŠANU, AIZSARDZĪBU, ATBALSTU UN IESPĒJOŠANU

Pakalpojuma sniedzējs (Centrs "MARTA", "Patvērums "Drošā māja"") saskaņā ar Ministru kabineta noteikumos Nr. 344 noteikto kārtību personu var atzīt par cilvēku tirdzniecības upuri un nodrošināt pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem. Šādā gadījumā tiek iedarbinātā tā dēvētā "sociālā pieeja" (social path), kad atbalsts cilvēku tirdzniecības upurim tiek nodrošināts, neskatoties uz to, vai persona ir atzīta par cietušo kriminālprocesā. Turklāt sliekšnis, kad personas var iekļūt atbalsta programmā, ir zemāks nekā kriminālprocesa gadījumā. Sociālās pieejas gadījumā personas atzīšana par cilvēku tirdzniecības upuri ir ātra un tas var aizņemt tikai dažas dienas. Sākotnēji, pamatojoties uz interviju ar personu, tiek sastādīts

protokols un pēc tam sasaukta nevalstisko organizāciju komisija, kas, pamatojoties uz saņemto informāciju, lemj par personas atzīšanu par cilvēku tirdzniecības upuri. Vispārējā novirzīšanas kārtība ir attēlota shēmā zemāk.

4.3. VEIDI, KĀ CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURIS TIEK NOVIRZĪTS SOCIĀLĀS REHABILITĀCIJAS SAŅEMŠANAI

Šāda pieeja ir elastīga un noderīga arī gadījumos, ja kriminālprocesa ierosināšanai un personas atzīšanai par cietušo ir nepieciešams papildu laiks, bet aizsardzība un atbalsts ir jānodrošina nekavējoties. Šādos gadījumos sākotnēji personu par cilvēku tirdzniecības upuri atzīst nevalstisko organizāciju komisija, lai varētu uzsākt nepieciešamo atbalsta programmu, bet personu par cietušo kriminālprocesā atzīst vēlāk.

Vienlaikus pakalpojuma sniegšanu trešo valstu valstspiederīgajiem var ietekmēt legālās uzturēšanās statuss. Trešo valstu valstspiederīgie, kas strādā Latvijā, ir piesaistīti konkrētam darba devējam. Ja darba tiesiskās attiecības tiek pārtrauktas, personai ir jāpamet valsts, arī gadījumā, ja personu nevalstisko organizāciju komisija ir atzinusi par cilvēku tirdzniecības upuri. Valsts policija var izdot nogaidīšanas periodu līdz 30 dienām, kā laikā tiek pieņemts lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu, kas ļauj saņemt uzturēšanās atļauju ilgākam laika periodam izmeklēšanas vajadzībām. Tomēr, ja trešās valsts valstspiederīgais atsakās iesaistīties kriminālprocesā un viņam nav legālas tiesības uzturēties Latvijā, sociālās rehabilitācijas pakalpojums tiek pārtraukts, un personai ir jāatgriežas savā mītnes valstī.

Līdztekus ieviestajai sociālai pieejai, gan valsts pārvaldes iestādes, gan nevalstiskās organizācijas ir īstenojušas vairākus projektus ar mērķi identificēt, aizsargāt, atbalstīt un iespējot trešo valstu valstspiederīgos, kas tikuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai.

Projekts "NET-WORKS"

Biedrība "Patvērums "Drošā māja"" turpināja īstenot projektu "NET-WORKS to ensure the long-term integration of Third-Country Nationals Survivors of Trafficking (SOT) promoting job opportunities and work-life balance measures".¹⁸ Projekta mērķis ir atbalsta sniegšana tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kas kļuvuši par cilvēku tirdzniecības upuriem, un veicināt šo personu reintegrāciju darba tirgū. Projektā analizēts, kādi atbalsta pasākumi tiek sniegti cilvēku tirdzniecības upuriem, izstrādāti dažādi interaktīvi līdzekļi speciālistiem darbā ar upuriem. Projekta partneri ir nevalstiskās organizācijas no Itālijas, Spānijas, Lietuvas, Zviedrijas, Vācijas un Latvijas.

Projekta ietvaros tapuši šādi informatīvie materiāli:

- Ziņojums par Latvijā pieejamo atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem;
- Apkopojums par labo praksi, ko realizē biedrība "Patvērums "Drošā māja"" cilvēku tirdzniecības upuru atbalsta jomā.

Projekts COALESCE

"Centrs MARTA" piedalījās projektā COALESCE, ko finansē Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds un vada Kipras Vidusjūras dzimtes studiju institūts, sadarbībā ar Īrijas Imigrantu padomi, Caritas un Kipras bēgļu padomi, Solwodi Vācijā, Klaipēdas centru Lietuvā un Iroko Onlus no Itālijas.¹⁹

Projekta mērķis ir sniegt atbalstu sievietēm migrantēm, kuras Eiropā ir cietušas no cilvēku tirdzniecības seksuālai izmantošanai, sniedzot uz dzimumu balstītu psihosociālu, juridisku un ekonomisku atbalstu un palīdzību; attīstīt sinerģiju un komplementaritāti, atvieglojot cietušo vajadzību noteikšanu, palīdzību un atbalstu; un uzlabot starpvalstu sadarbību starp vadošajiem profesionāļiem un praktiķiem.

2021. gadā projekta ietvaros tika veiktas intervijas ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm trešo valstu valstspiederīgajām un 2021. gada beigās publicēts uz interviju rezultātiem un informācijas avotu analīzi balstīts ziņojums "Pamani atšķirību"²⁰ par cietušo vajadzībām, saņemto atbalstu un integrāciju, un ziņojuma secinājumi un rekomendācijas.

4.4. ĪSTENOTĀS POLITIKAS UN PASĀKUMU, KURU MĒRĶIS IR UZLABOT CILVĒKU TIRDZniecības UPURU IDENTIFICĒŠANU, AIZSARDZĪBU, ATBALSTU UN TREŠO VALSTU VALSTSPIEDERĪGO IESPĒJOŠANU GALVENIE REZULTĀTI

"Sociālā pieeja" kopumā ir jāvusi sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināt vairāk personām, nekā tas būtu gadījumā, ja pakalpojuma saņemšanai tiktu novirzītas tikai personas, kuras par cietušajiem ir atzinusi Valsts policija. Piemēram, 2023. gadā no 24 identificētajiem upuriem, Valsts policija par cietušajiem atzina četras personas. "Sociālā pieeja" arī ļauj motivēt personas iesaistīties kriminālprocesā arī gadījumā, ja sākotnēji upuri to nevēlas darīt.

Savukārt projekta "Net-works" ietvaros, ir ne tikai apkopota informācija par trešo valstu valstspiederīgo vajadzībām un piemērotākajiem pakalpojumiem, bet arī praksē nodrošināts konkrēts atbalsts vairākām trešo valstu valstspiederīgajām Latvijā.

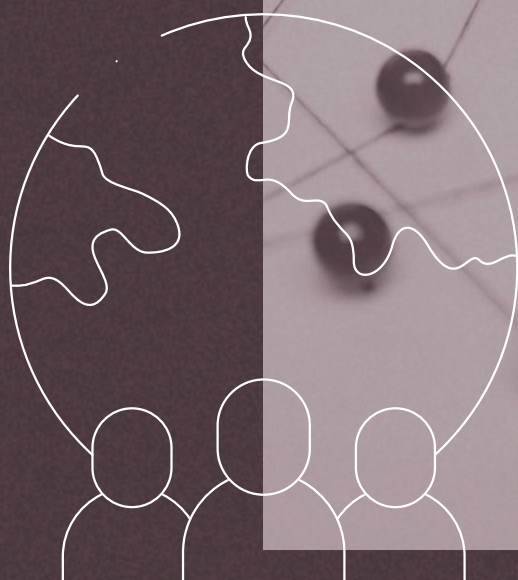
18 Sagatavotie materiāli pieejami biedrības mājaslapā: <https://patverums-dm.lv/lv/net-works>

19 Projekta ietvaros sagatavotie materiāli pieejami "Centrs MARTA" mājaslapā: <https://marta.lv/lv/marta-darbiba/projekti/coalesce-projekts-par-atbalstu-sievietem-migrantem-kas-cietusas-no-cilveku-tirdzniecibas-seksualai-izmantosana/>

20 "Pamani atšķirību". – Pieejams: https://marta.lv/files/research/COALESCE_Zinojums_pamani_atskiribu_MARTA_LV.pdf

5.

SADARBĪBA AR TREŠĀM VALSTĪM UN STARPTAUTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM

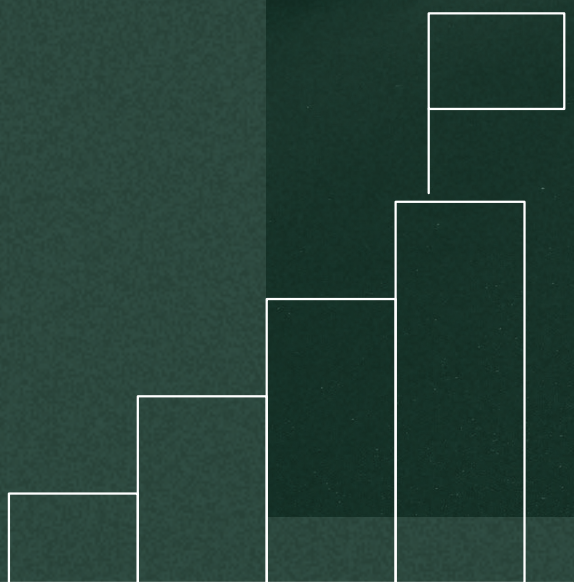
5. SADARBĪBA AR TREŠĀM VALSTĪM UN STARPTAUTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM

Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, daļa bēgļu, lai izvairītos no karadarbības zonas, uz ES valstīm vai Ukrainas rietumu daļu devās cauri Krievijai un šķērsoja Latvijas robežu. Līdz ar to radās nepieciešamība izveidot atbalsta punktu arī vairākās Latvijas robežšķērsošanas vietās uz Latvijas/ Krievijas robežas. Atbalsta sniegšanā iesaistījās arī Starptautiskās migrācijas organizācijas (International Organisation for Migration) Rīgas birojs.

Lielākie izaicinājumi sadarbībai ar trešajām valstīm ir saistīti ar preventīvu pasākumu īstenošanu trešajās valstīs. Ar valstīm, kur izveidota labāka sadarbība un ir jau apzināti sadarbības partneri, piemēram, Ukrainā un Moldovā, komunikācija, kopīgi preventīvi pasākumi, tiesībsargājoši iestāžu sadarbība cilvēku tirdzniecības apkarošanai ir daudz veiksmīgāki. Tomēr ar citām valstīm, piemēram, Centrālās Āzijas valstīm un Indiju šāda pastāvīga sadarbība nav izveidojusies, līdz ar to ir arī mazāk iespēju īstenot preventīvus pasākumus vai droši novirzīt trešo valstu cilvēku tirdzniecības upurus atpakaļ mītnes valstī. Ja katrā no valstīm būtu izveidots fokālais punkts vai references centrs, tad arī iespējas īstenot dažādus atbalsta pasākumus būtu lielākas.

6.

VAJADZĪBAS UN NĀKOTNES PASĀKUMI UN POLITIKA

6. VAJADZĪBAS UN NĀKOTNES PASĀKUMI UN POLITIKA

Pašreiz Latvijai ir svarīgi veicināt sadarbību ar Ukrainu, Moldovu, Centrālās Āzijas valstīm, kā arī Indiju, kas ir biežākās cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valstis ekspluatācijai Latvijā.²¹

Konkrēti valsts mēroga stratēģiski dokumenti vai rīcības netiek plānotas, izņemot jauna cilvēku tirdzniecības plāna apstiprināšanu, kur plānots iekļaut arī pasākumus darbam ar trešo valstu valstspiederīgajiem (prevencija, atklāšana un atbalsta sniegšana). Aktivitātes lielākoties tiek plānotas projektu ietvaros, skarot riska nozares vai sektorus. Piemēram, Iekšlietu ministrija sadarbībā ar Latvijas Republikas Tiesībsarga biroju un Iepirkumu uzraudzības biroju ir izstrādājuši vadlīnijas cilvēku tirdzniecības risku novēršanai publiskajos iepirkumos. Vadlīnijās ir sniegti konkrēti piemēri, kā pasūtītājs un iepirkuma uzvarētājs var mazināt darbaspēka ekspluatācijas riskus. Kopumā šāda pieeja paredz vairo arī privātā sektora atbildību cilvēku tirdzniecības mazināšanai piegādes ķēdēs.

21 Avoti:

Pārskati par cilvēku tirdzniecības situāciju Latvijā:

<https://www.iem.gov.lv/lv/parskats-par-cilveku-tirdzniecibas-noversanu-un-apkarosanu-latvija>

- Ekspluatācijas modeļi. Cilvēku tirdzniecības tendences un darbības veidi Somijā, Latvijā, Igaunijā, Polijā un Ukrainā: <https://heuni.fi/-/report-series-103-patterns-of-exploitation-elect-thb>
- Ekspluatācijas modeļi. Kopsavilkums politikas veidotājiem par jaunākajām cilvēku tirdzniecības tendencēm un modus operandi: <https://heuni.fi/-/patterns-of-exploitation-summary>
- Projekta CAPE "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā" ietvaros veiktie pētījumi: <http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/projekts-kompetencu-veidosana-palidzibas-sniegsana-un-kriminalvajasana-darba-ekspluatācijas-gadījumos-baltijas-juras-regiona-cape>

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Latvijas tiesību akti

Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumi Nr. 344. "[Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri](#)". - Latvijas Vēstnesis Nr. 146, 19.07.2019. – [stājās spēkā 20.07.2019.]

Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra rīkojums Nr. 690 "[Par Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānu 2021.-2023. gadam](#)". - Latvijas Vēstnesis Nr. 190, 01.10.2021. – [stājās spēkā 28.09.2021.]

Literatūra

Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāns 2021. – 2023. gadam. - Pieejams:
<https://likumi.lv/ta/id/326420-par-cilveku-tirdzniecibas-noversanas-planu-2021-2023-gadam>

"Pamani atšķirību". - Pieejams:
https://marta.lv/files/research/COALESCE_Zinojums_pamani_atskiribu_MARTA_LV.pdf

Ekspluatācijas modeļi. Cilvēku tirdzniecības tendences un darbības veidi Somijā, Latvijā, Igaunijā, Polijā un Ukrainā:
<https://heuni.fi/-/report-series-103-patterns-of-exploitation-elect-thb>

Ekspluatācijas modeļi. Kopsavilkums politikas veidotājiem par jaunākajām cilvēku tirdzniecības tendencēm un modus operandi:
<https://heuni.fi/-/patterns-of-exploitation-summary>

Pārskati par cilvēku tirdzniecības situāciju Latvijā:
<https://www.iem.gov.lv/lv/parskats-par-cilveku-tirdzniecibas-noversanu-un-apkarosanu-latvija>

Projekta CAPE "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā" ietvaros veiktie pētījumi:
<http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/projekts-kompetencu-veidosana-palidzibas-sniegsana-un-kriminalvajasana-darba-ekspluatācijas-gadījumos-baltijas-juras-regiona-cape>

Projekta ietvaros sagatavotie materiāli pieejami "Centrs MARTA" mājaslapā:
<https://marta.lv/lv/marta-darbiba/projekti/coalesce-projekts-par-atbalstu-sievietem-migrantem-kas-cietusas-no-cilveku-tirdzniecibas-seksualai-izmantosana/>

Projekts "Vietējo NVO kapacitātes celšana publisko pakalpojumu nodrošināšanā sievietēm un citām ievainojamām grupām lauku apvidos. Atbalsts Sieviešu Konsultatīvo grupu izveidei 7 pilotcentros.". - Pieejams:
<https://marta.lv/lv/marta-darbiba/projekti/projekts-vietejo-nvo-kapacitates-celsana-publiisko-pakalpojumu-nodrosinasana-sievietem-un-citam-ievainojamam-grupam-lauku-apvidos-atbalsts-sieviesu-konsultativo-grupu-izveidei-7-pilotcentros/>

Sagatavotie materiāli pieejami biedrības mājaslapā:
<https://patverums-dm.lv/lv/net-works>

Stiprināta tiesībsargājošo iestāžu sadarbība un pilnveidotas apmācības par cilvēku tirdzniecību" (ELECT THB). - Pieejams:
<http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/projekts-%E2%80%9Cstiprinata-tiesibsargajoso-iestazu-sadarbiba-un-pilnveidotas-apmacibas-par-cilveku-tirdzniecibu-elect-thb>

Visi materiāli par kampaņu pieejami šeit:
<https://www.pmlp.gov.lv/lv/ka-pasargat-sevi-no-cilveku-tirdzniecibas> un <https://www.pmlp.gov.lv/en/how-protect-yourself-human-trafficking>